

Leviatan o la vigència de Hobbes?

ESTER BUENO*

esterbuenogarcia@hotmail.com

Paraules clau: Leviatan, Hobbes, Anglaterra, estat, política, poder.

Resum: El gravat que apareix a la portada original de *Leviatan o La matèria, forma i poder d'un estat eclesiàstic i civil* de Thomas Hobbes és ple de detalls simbòlics que representen la doctrina de l'autor. L'anàlisi de la imatge ens aboca a la teoria de Hobbes, on l'Estat vindria a ser un contracte entre una multitud i una persona autoritzada per exercir el poder, que utilitzaria uns mitjans amb l'objectiu de garantir la defensa del territori i la pau.

Abstract: The engraving on the original title page of Thomas Hobbes's *Leviathan, or The Material, Form and Power of an Ecclesiastical and Civil State*, is full of symbolic details that depict the author's doctrine. If we analyse the image, it expresses Hobbes's theory to us, whereby the State amounts to a contract between a multitude and a person authorised to exercise power via the use of various means with the aim of guaranteeing peace and the defence of the territory.

«No té parió sobre la terra, jo l'he fet el més intrèpid» (LA BIBLIA, 1997: Llibre de Job: 41). Amb aquest versicle, Thomas Hobbes encapçala la portada de la seva obra *Leviatan*, una obra doctrinal no exempta de polèmica publicada el 1651 (Fig. 1). Però quina relació té

* Graduada en Humanitats – Premi Extraordinari 2009/10.

Fig. 1: Portada original del Leviatan de Thomas Hobbes

aquest nom amb la filosofia de l'autor que va popularitzar la mítica frase de Plaute *l'home és un llop per a l'home*?

El segle XVII va ser un període convuls en el qual les monarquies volien consolidar els seus estats. Per una banda, l'Europa d'aquell moment intentava allunyar-se, a poc a poc, dels lligams que la mantenien ancorada a l'Edat Mitjana i obria les portes a noves estructures socials. Per l'altra, l'Església Catòlica volia reaccionar contra les amenaces de noves formes de religió.

Anglaterra tampoc no estava exempta d'actituds bel·ligerants. L'entrada al segle XVII va coincidir amb un canvi de dinastia. Extingida la dinastia dels

Tudor, l'any 1567 es designà hereu a Jaume I de la casa dels Estuard que regnà reforçant les funcions del Parlament. Carles I, el seu fill i successor, va iniciar el seu govern l'any 1625 seguint amb el precepte del seu pare que defensava la idea que el rei era el virrei de Déu a la terra i, per tant, la seva figura era absolutament necessària. Tanmateix, en el seu regnat va excloure el Parlament i va voler governar de forma absoluta. L'augment dels impostos, entre altres mesures, i els problemes religiosos –que Jaume I no havia sabut equilibrar dins del Parlament– van propiciar un enfrontament entre el monarca i el mateix Parlament que va desembocar en una guerra civil.

Anglaterra bullia. I mentre parlamentaris i monàrquics s'hi enfrontaven, una figura decantaria la balança: Oliver Cromwell (1599-1658). Era l'any 1649. Aquest soldat que va sobresortir de l'exèrcit parlamentari va utilitzar l'assemblea reduïda del Parlament per jutjar i condemnar a mort Carles I. Posteriorment, després de diversos conflictes,

va dissoldre el Parlament, es va envoltar d'un grup de persones fidels i es va autoproclamar Lord Protector. Començava el mandat de Cromwell. Un període que sota la idea d'enderrocar la monarquia existent –en la figura de Carles I– va propiciar el que per a alguns seria una dictadura militar personificada en ell mateix.

Thomas Hobbes va néixer l'any 1588 i va viure tot el procés d'aquesta guerra fratricida. Després de graduar-se en filosofia escolàstica va viatjar al continent diverses vegades. Es deixà captivar per la geometria i, en conèixer Gal·ileu (1564-1642), va configurar una filosofia que relacionava l'aplicació de la geometria i de les ciències naturals amb les seves teories socials. Els conflictes històrics que des del seu naixement havia viscut Anglaterra i la influència de l'estudi de les ciències naturals el van portar a escriure diversos tractats sobre teories polítiques. I finalment, el 1651, va publicar la seva obra més important: *Leviatan o La matèria, forma i poder d'un estat eclesiàstic i civil*.

La pàgina que presenta el llibre està ocupada, en gran part, per una figura gegantina, un déu antropomòrfic que observa, vigila i preserva el seu territori: el Leviatan. Però qui o què era Leviatan?

A la Bíblia, Leviatan és presentat com un monstre marí, creat pel propi Déu, que cap home no pot vèncer, només aquell qui l'ha creat. Hobbes juga amb el seu coneixement de l'estudi de l'escolàstica per mostrar la seva teoria sobre l'Estat i el poder. Defensava la monarquia i l'absolutisme com a mesura per evitar el caos al qual havia estat sumida Anglaterra. Tanmateix, la política absolutista de Hobbes rebutjava el caràcter diví que Jaume I atribuïa al monarca. Thomas Hobbes defensava la causa del poder absolut en nom dels individus, de la conservació i de la pau. La seva filosofia proposa un Estat on el monarca sigui una persona que governi amb una autoritat absoluta, on la seva llei és la màxima jerarquia i tothom, sense distinció, l'ha d'obeir. Cap home sol no pot destruir-lo. «No hi ha ningú tan agosarat que el despertí. Qui podria presentar-se davant d'ell?» (LA BIBLIA, 1997: Job: 41.10). D'una banda, el *Leviatan* de Hobbes, amb la gran corona reial tancada –símbol de l'autoritat d'un monarca–, només pot ser destruït per qui l'ha creat: la societat. La suma d'individus cedeixen els seus drets a una figura –l'Estat– mitjançant un acord o un pacte. D'altra banda, aquest Estat ha

de protegir els individus que l'han creat i, si no ho fa, només en aquest cas, podria ser destruït. Així doncs, el *Leviatan* de Hobbes –l'Estat– és un déu mortal, un gegant configurat a partir de les voluntats dels seus súbdits. Tots ells modelen la forma humana d'aquest Estat personificat en l'aspecte amable d'un cavaller saludable de llargs cabells. Si la finalitat de l'home és la felicitat, diu Hobbes, l'Estat és qui l'ha de preservar i ha de proporcionar els mitjans per tal d'aconseguir-la.

Aquesta figura gegantina porta a les seves mans l'espasa que ajuda a protegir els súbdits i el bàcul episcopal. Segons Hobbes, la unitat de l'Estat és eclesiàstica i civil. Cap altra autoritat pot contradir l'Estat. El sobirà ha d'ostentar els dos poders.

A sota del domini que governa Leviatan, Hobbes presenta dues columnes. Totes dues tenen un espai més reduït i cadascuna d'elles representa un poder. Per una banda, la columna de l'esquerra, just a sota de l'espasa que mostra el Leviatan hi ha l'estament de la noblesa i tot el que ella representa: territori, càrrecs –simbolitzats per una corona de dimensions més reduïdes–, armes –que serveixen per atemorir els homes, però també per defensar-los– i guerra –una de les inclinacions naturals de l'home. Per altra banda, la columna de la dreta, a sota del braç que porta el bàcul episcopal hi ha l'Església, a la qual Hobbes també atorga diversos atributs: territoris, càrrecs i elements per fer que l'home visqui una vida d'angoixa i que, segons Hobbes, caldria eliminar per poder arribar a la felicitat. Aquestes columnes –aquests poders– segons la teoria política de Hobbes, hauran d'estar sempre supeditades a l'Estat.

En definitiva, la filosofia racionalista de Hobbes insistia en la importància de les definicions, dels signes i del llenguatge. Així, la lectura de *Leviatan* es tradueix en uns signes a la portada i un llenguatge a l'interior del text. I per tal de treure'n totes les possibles i variades conclusions, de les definicions, esperem haver-ne aportat alguna en aquest article.

BIBLIOGRAFIA

Bíblia Catalana. Traducció interconfessional. 1997, *La Bíblia*, Ed. Claret, Barcelona.

HOBBS, T. 1989, *Leviatán o la materia, forma y poder de un estado eclesiástico y civil*, Ed. Alianza, Madrid.

TOUCHARD, J. 2000, *Historia de las ideas políticas*, Ed. Tecnos, Madrid.